

О.Р. Павлович

ст. викладач

РОЗВИТОК ПЕРЕДУМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сьогодні інноваційний розвиток університетської освіти і науки став головним фактором формування майбутнього суспільства. В той же час, важливо розуміти визначну роль університетів в системі підготовки професійних управлінських кадрів. Саме управлінський ресурс інтегральної якості створює можливість для своєчасного і результативного проведення необхідних інноваційних змін розвитку суспільства. Необхідно розуміти, що сучасний світ мінливий, схильний до впливу глобальних тенденцій і охоплений міждисциплінарними зв'язками. Відмінності між спеціальностями все більше стираються, у них з'являються нові точки дотику. Комп'ютерні, інтернет- та інші технології змінюють усталені порядки досить швидко. Інноватори і творчі мислителі – ті, хто створює продукти і сервіси – тепер стають двигуном економіки. Але, щоб досягти успіху в економіці майбутнього, необхідно розуміти, що справжня наша цінність – зовсім не гроші, не інформація, не увага і не час. Справжня наша цінність – ідеї, особливо фундаментального та інноваційного порядку [2, с. 7]. Необхідно формувати механізм ефективного управлінського супроводу університетських нововведень до стадії інновації, тобто їх практичного впровадження. Важливим чинником цієї діяльності є результативна система менеджменту університету. Приведемо приклад з історії Гарвардського університету (США), який, на нашу думку, є показовим щодо українських реалій формування професійного менеджменту університету.

Гарвардський університет – незалежна корпорація, складно влаштована з точки зору поєднання управління і академічної самостійності. Видатні вчені, що займають професорські позиції, мають контракти довічного найму (*tenure*) і не можуть бути звільнені, за винятком якихось екстраординарних обставин. Основний склад викладачів, таким чином, абсолютно незалежний від адміністраторів, які повинні керувати факультетами та усім університетом. Але з іншого боку, ці професори не вибирають ні деканів, ні президента університету, який формально навіть їм не підпорядкований, – президент призначається незалежною групою піклувальників, свого роду Керуючим радою Гарвардського університету. Ця рада, в якій зазвичай входять відомі бізнесмени, а також відставні державні діячі, політики і керівники інших університетів на пенсії, приймає доленосні рішення про вибір і призначення президента і визначає довгострокову стратегію універ-

ситету. Перші американські університети були створені як приватні школи, але і зараз більша частина університетів і коледжів США – це приватні організації. До пори до часу, поки університети отримували лише плату за навчання і дари своїх вдячних випускників, які утворювали інвестиційний ендаумент-фонд, який служив основою стійкості і добробуту цих навчальних закладів, всі університети і навіть технологічні школи, будучи досить успішними, тим не менш, не були обсіпані грошима. Необхідно пояснити, що ендаумент (англ. endowment) – цільовий фонд, призначений для використання в некомерційних цілях, як правило, для фінансування установ освіти, медицини, культури. Фонди такого цільового капіталу – це нові джерела фінансування інноваційних освітніх програм, наукових досліджень. Ендаумент-фонди існують досить давно і поширені за кордоном, найбільш великі фонди – Нобелівський фонд і Гарвардський фонд. Ситуація змінилася в кінці XX століття. Однією з причин змін стало право університетів отримувати прибуток від патентів за відкриття, вчинені в стінах університету і на університетські засоби. Іншою причиною стало зростання ендаументів – як за рахунок великих вкладень, які робили благодійники, так і за рахунок успішних інвестицій. За 1980-1990-і роки ендаумент Гарвардського університету виріс приблизно в 20 разів. Спеціальна керуюча компанія, створена університетом для управління ендаументом (Harvard Management Corporation) є дуже успішним інвестором, а зростання ендаумента багато в чому відбувається завдяки прибутку, одержуваному від інвестицій. У 2013 р. ендаумент Гарвардського університету досяг 30 млрд. долл., а прибуток від нього складав 40% бюджету університету. Також необхідно додати, що університет не тільки формує моральний вигляд та інтелектуальний потенціал студентів, а й є економічною (комерційною) організацією, а тому на нього чекає крах, якщо в університетському управлінні не будуть використовуватися методи бізнесу. А реалії бізнес-середовища активно заставляють формувати професійну систему менеджменту сучасного університету [1, с. 7, 24].

Розглянемо деякі ключові передумови побудови системи професійного менеджменту в закладах вищої освіти України:

Перше. Фінансування українських закладів вищої освіти здійснює держава. Самі університети досить сильно прив'язані до системи державного патерналізму. Контрактна система навчання дозволяє університетам бути на плаву, але багато напрямків діяльності залишаються без фінансування. Науково-дослідна діяльність професорсько-викладацького складу взагалі фінансово не підтримується. Крім того, структурні зміни в діяльності університетів досить повільні і не враховують зміни на ринку праці з позицій інноваційного розвитку економіки. Такі умови не створюють можливості для розвитку університетської освіти і науки. Необхідно менеджменту уні-

верситетів шукати механізми додаткових джерел фінансування і вчитися заробляти науково-дослідною роботою і новими формами освітніх технологій. Тому звертається увага на розвиток Фондів цільового капіталу університетів. Перевагою Фонду цільового капіталу є прозорий характер його діяльності. Схема організації діяльності Фонду гранично проста: благодійники передають пожертви до Фонду цільового капіталу, тим самим формуючи цільовий капітал, далі Фонд передає капітал в довірче управління Керуючої компанії. Дохід від управління цільовим капіталом повертається до Університету. При цьому, традиційно на проекти витрачаються тільки доходи від інвестування цільового капіталу Фонду, а сам капітал залишається недоторканим. Діяльність Фонду координують Вчена Рада та Опікунська рада, до якої входять представники менеджменту університету, регіональних структур влади, наукової спільноти та бізнесу. В Україні фонди цільового капіталу – явище нове і не зовсім звичне. Що не дивно: вузи, як і установи науки і культури, в нашій країні знаходяться переважно на державному фінансуванні, а багаті люди і компанії не дуже захоплені благодійністю подібного роду.

Друге. Реально існує досить слабка довіра до ефективності менеджменту, а також до результативності науково-дослідних проєктів університетів зі сторони бізнес-спільноти регіону. Наприклад, такі спеціальності як менеджмент і економіка взагалі неможливо сьогодні розвивати університетам без тісної взаємодії з бізнесом. Досить слабкою є університетська управлінська наука, оскільки довгий час не може визначитися з предметом дослідження і часто зливається з економічною наукою. Але саме управлінська (менеджмент) наука повинна дати механізми взаємодії науки і практики [3, с. 135-150]. Необхідно зрозуміти і почати вибудовувати чітку систему професійного менеджменту університету, яка створює умови (сервіс), в першу чергу, для ефективної взаємодії викладача і студента, а також взаємодію з організаціями і структурами зовнішнього середовища, які важливі для університету.

Третє. Досить важливою і болючою темою для університетів є їх автономія. Складається враження що вона державним університетам в Україні не потрібна, оскільки потребує управлінської відповідальності за усі напрямки діяльності великих університетських колективів. Проблема автономії університетів має досить широкий спектр питань, на які можливо важко знайти відповідь. Але без автономії університетів немає сенсу говорити про професійний менеджмент, про фонди цільового капіталу, про взаємодію з бізнес-спільнотою. Зрозуміло, що питання подальшого розвитку університетів потребує більш досконалого законодавчого забезпечення з сторони держави. Але багато також залежить від університетів. Необхідно, в першу

чергу, змінити відношення усіх членів університетських колективів до якості своєї освітянської та наукової роботи, визначити стратегічні пріоритети науково-дослідницької діяльності. Процеси професіоналізації менеджменту університету повинні мати чіткі ознаки глобальної конкурентоспроможності.

Література:

1. Бок Д. Университеты в условиях рынка. Коммерциализация высшего образования / Д. Бок; пер. с англ. С. Карпа: Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 224 с.
2. Джадкинс Р. Идея – твоя самая твердая валюта: 100 вдохновляющих заданий для развития креативности / Р. Джадкинс; пер. с англ. Л. Даниловой. – М.: Азбука Бизнес, Азбука-Аттикус, 2017. – 240 с.
3. Кузнєцов Е.А. Методологія професіоналізації управлінської діяльності в Україні. Монографія / Е.А. Кузнєцов. – Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2017. – 382 с.